

Страховий Імунітет

**Страховий ринок України в умовах системних ризиків: оцінка
стійкості та формування багаторівневої моделі страхового
захисту**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади функціонування страхового ринку в умовах системних ризиків.....	3
РОЗДІЛ 2. Структурна та фінансова оцінка стійкості страхового ринку України в умовах системних ризиків.....	5
2.1. Структурна орієнтація страхового ринку України.....	7
2.2. Фінансова стійкість та місткість страхового ринку України.....	9
2.3. Аграрний сектор як індикатор розриву страхового покриття.....	11
2.4. Порівняння страхового ринку України з країнами Європейського Союзу..	14
РОЗДІЛ 3. Багаторівнева модель страхування системних ризиків як інструмент підвищення макроекономічної стійкості.....	16
ВИСНОВОК.....	18
Список використаних джерел.....	19

ВСТУП

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується підвищеною невизначеністю та наявністю системних викликів воєнного, кліматичного та макроекономічного характеру. Масштабні корельовані ризики, що одночасно впливають на значну частину економічної системи, потребують переосмислення ролі фінансових інститутів у забезпеченні стабільності та безперервності господарської діяльності. За таких умов страховий ринок набуває не лише функції індивідуального захисту, а й значення інструменту макрофінансової стійкості.

Попри адаптивність страхового сектору до кризових умов, рівень його інтеграції в економіку України залишається відносно низьким. Обмежений масштаб активів, структурна орієнтація на короткострокові види страхування та невисокий рівень страхового покриття стратегічних галузей формують ризик виникнення розриву між потенційними економічними втратами та можливостями їх компенсації. Особливо гостро ця проблема проявляється в аграрному секторі, який зазнає впливу одночасно кліматичних і воєнних шоків.

У країнах Європейського Союзу забезпечення стійкості страхового ринку до катастрофічних подій здійснюється шляхом поєднання ринкових механізмів із державною участю та спеціалізованими катастрофічними фондами. В Україні процес формування подібних інституційних рішень перебуває на стадії становлення, що обумовлює актуальність наукового обґрунтування можливих моделей розвитку.

Метою роботи є оцінка спроможності страхового ринку України забезпечувати покриття системних ризиків та розроблення концептуальної багаторівневої моделі страхового захисту економіки.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити теоретичні засади функціонування страхового ринку в умовах системних ризиків;

- проаналізувати структурні та фінансові показники розвитку страхового сектору України у 2021-2025 рр.;
- оцінити рівень страхового покриття аграрного сектору як індикатора розриву страхового покриття;
- здійснити порівняння з практикою країн Європейського Союзу;
- обґрунтувати багаторівневу модель страхування системних ризиків із потенціалом практичного впровадження.

Об'єктом дослідження є страховий ринок України.

Предметом дослідження виступають фінансово-економічні механізми забезпечення покриття системних ризиків у національній економіці.

У роботі використано методи статистичного аналізу, структурного та порівняльного аналізу, коефіцієнтного оцінювання, а також елементи системного підходу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ СИСТЕМНИХ РИЗИКІВ

Страховий ринок є важливим елементом фінансової системи держави та виконує функцію перерозподілу ризиків між економічними суб'єктами. Його базове призначення полягає в акумуляції страхових премій, формуванні резервів і забезпеченні компенсації збитків у разі настання страхових подій. У стабільному економічному середовищі страхування виступає інструментом зменшення невизначеності, підвищення інвестиційної активності та забезпечення безперервності господарської діяльності.

Класична модель страхування ґрунтується на припущенні про відносну незалежність страхових випадків. Ідіосинкратичні ризики мають індивідуальний характер і не пов'язані між собою системними факторами. За таких умов діє принцип диверсифікації: втрати одних страхувальників компенсуються внесками інших, а закон великих чисел забезпечує передбачуваність сукупних збитків. Саме цей механізм лежить в основі фінансової стійкості страхових компаній [13].

Однак у сучасних умовах дедалі більшого значення набувають системні ризики, що мають корельований характер і охоплюють значну частину економіки одночасно. До них належать воєнні конфлікти, масштабні природні катастрофи, кліматичні аномалії, фінансові кризи та інші шоки, які призводять до масового настання страхових випадків. На відміну від індивідуальних ризиків, системні події не піддаються повноцінній диверсифікації, оскільки збитки виникають одночасно у великій кількості страхувальників.

Корельованість збитків істотно підвищує навантаження на страхові резерви та власний капітал страховиків. У разі екстремальних подій сукупний обсяг виплат може перевищувати фінансові можливості ринку, що створює загрозу втрати платоспроможності окремими компаніями або навіть дестабілізації сектору в цілому. У таких умовах ефективність традиційної

ринкової моделі страхування суттєво знижується, а роль держави та механізмів перестраховування набуває особливого значення.

Важливим індикатором здатності страхового ринку забезпечувати компенсацію втрат є розрив страхового покриття – різниця між загальним обсягом економічних збитків та тією їх частиною, яка фактично покривається страховими виплатами [12]. Значний розрив свідчить про низький рівень проникнення страхування, недостатню капіталізацію ринку або структурні обмеження страхових продуктів. У разі настання масштабних подій це призводить до перекидання фінансового навантаження на державний бюджет або безпосередньо на суб'єктів господарювання.

Для країн, що перебувають під впливом воєнних та кліматичних викликів, проблема розриву страхового покриття набуває стратегічного характеру. Страхування перестає бути лише інструментом індивідуального захисту та перетворюється на елемент макрофінансової стабільності. Рівень проникнення страхування, структура страхового портфеля, концентрація ринку та обсяг власного капіталу страховиків визначають його потенціал у покритті системних збитків [7].

У 2021-2025 роках страховий ринок України функціонує в умовах одночасної дії воєнних, кліматичних та макроекономічних шоків. Така ситуація ставить під сумнів достатність традиційної моделі функціонування ринку, що формувалася переважно для покриття індивідуальних і менш корельованих ризиків. Низький рівень проникнення страхування, обмежена глибина ринку та переважання короткострокових видів страхування можуть обмежувати його роль як стабілізаційного механізму в умовах системних викликів [5].

Отже, з теоретичної точки зору можна припустити, що за наявності масштабних корельованих ризиків існуюча структура страхового ринку може виявитися недостатньою для повного покриття економічних втрат без залучення додаткових інституційних механізмів. Перевірка цього припущення потребує аналізу кількісних показників розвитку страхового

сектору, його фінансової стійкості та рівня страхового покриття ключових галузей економіки. Таким чином, в умовах воєнних та кліматичних шоків постає питання про достатність існуючої моделі страхового ринку України для забезпечення належного рівня фінансової стійкості економіки, що зумовлює необхідність проведення детального емпіричного аналізу.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНА ТА ФІНАНСОВА ОЦІНКА СТІЙКОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СИСТЕМНИХ РИЗИКІВ

2.1. Структурна орієнтація страхового ринку України

Оцінка спроможності страхового ринку покривати системні ризики передбачає насамперед визначення його масштабів у співвідношенні з економікою країни. Для цього доцільно проаналізувати динаміку страхових премій, обсяг активів страховиків, а також коефіцієнт страхового проникнення, що відображає частку страхових премій у валовому внутрішньому продукті. У таблиці 2.1 наведено основні показники розвитку страхового ринку України у 2021-2025 рр.

Таблиця 2.1

Основні показники розвитку страхового ринку України

Рік	Премії, млрд грн	ВВП (номін.), млрд грн	Коефіцієнт страхового проникнення, %	Страхові виплати, млрд грн	Активи страховиків, млрд грн
2021	48,9	5459,0	0,90	17,0	65,0
2022	39,6	5191,0	0,76	13,0	65,7
2023	47,0	6536,0	0,72	16,9	70,0
2024	53,1	7482,0	0,71	20,4	73,0
2025*	52,7	8200,0	0,64	18,8	75,0

* Дані за 2025 р. – за 9 місяців [21]

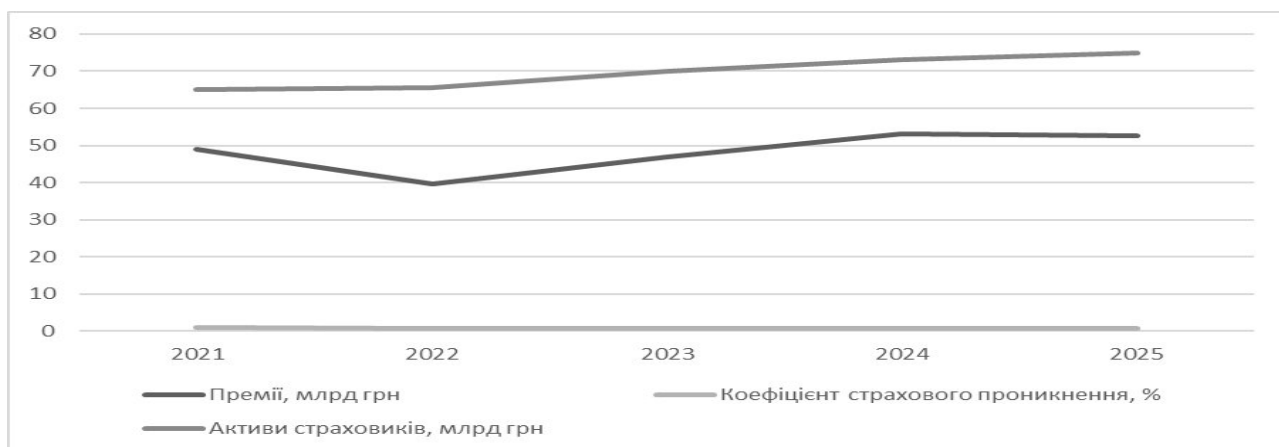

Рис.2.1. Динаміка страхових премій, коефіцієнта страхового проникнення та активів страховиків

За даними таблиці 2.1, у 2022 р. обсяг страхових премій скоротився з 48,9 млрд грн до 39,6 млрд грн, що стало прямим наслідком воєнного шоку та зниження економічної активності. У 2023-2024 рр. спостерігалось відновлення позитивної динаміки, а за підсумками 9 місяців 2025 р. обсяг премій практично досяг рівня попереднього року.

Разом з тим, аналіз коефіцієнта страхового проникнення, наведений у таблиці 2.1, свідчить про іншу тенденцію. Попри відновлення абсолютних обсягів премій, їх частка у ВВП поступово зменшувалася – з 0,90% у 2021 р. до приблизно 0,64% у 2025 р. Це означає, що зростання премій відбувалося повільніше, ніж зростання номінального ВВП, а отже, відносна роль страхування в економіці не посилювалася.

З таблиці також видно, що активи страховиків у досліджуваній період коливалися в межах 65,0-75,0 млрд грн, демонструючи відносну стабільність фінансової бази ринку. Водночас навіть максимальний зафіксований рівень активів залишається неспівмірним із потенційними втратами від системних воєнних або кліматичних шоків, які можуть вимірюватися сотнями мільярдів гривень.

Таким чином, дані таблиці 2.1 та рисунка 2.1 дозволяють зробити висновок, що страховий ринок України демонструє адаптивність до кризових умов, проте його масштаб у відношенні до економіки залишається обмеженим. Низький коефіцієнт страхового проникнення та відносно невеликий обсяг активів формують передумови для виникнення розриву між потенційними системними втратами та можливостями їх страхового покриття.

Аналіз масштабів страхового ринку є недостатнім без оцінки його структурної орієнтації. Визначення домінуючих видів страхування дозволяє з'ясувати, на які ризики фактично спрямовані страхові ресурси та чи здатна існуюча структура забезпечувати покриття системних шоків.

У таблиці 2.2 наведено структуру страхових премій за основними видами страхування.

Таблиця 2.2

Структура страхових премій за основними видами страхування у 2024 р.*

Вид страхування	Частка у загальному обсязі премій, %
Non-life (ризикове)	83,00
Life (страхування життя)	17,00
Автострахування (КАСКО + ОСЦПВ)	42,00
Майнове страхування	18,00
Аграрне страхування	2,00
Страхування фінансових ризиків	6,00

*Джерело : [21]

Як видно з таблиці 2.2, страхування життя займає лише близько 17% ринку, тоді як домінуючим є сегмент ризикового страхування (non-life), частка якого перевищує 80%. Така структура свідчить про переважання короткострокових страхових продуктів над довгостроковими накопичувальними механізмами.

Найбільшу частку у структурі non-life страхування займає автострахування – понад 40% загального обсягу премій. При цьому значна частина цього сегмента припадає на обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів. Це означає, що суттєва частка страхового ринку формується під впливом регуляторних вимог, а не добровільного управління ризиками.

Майнове страхування становить близько 18% премій, проте його обсяг є недостатнім для забезпечення широкого покриття катастрофічних ризиків, зокрема пов'язаних із воєнними діями або масштабними природними явищами.

Особливо показовою є частка аграрного страхування, яка залишається на рівні близько 2% загального обсягу премій. З огляду на стратегічне значення аграрного сектору для економіки України, така частка свідчить про низький рівень страхового покриття виробничих ризиків у сфері, що найбільшою мірою піддається впливу кліматичних та воєнних шоків.

Страховання фінансових ризиків також займає відносно незначну частку ринку. Це обмежує можливості страхового механізму у забезпеченні стабільності фінансових потоків підприємств в умовах макроекономічної турбулентності.

Таким чином, структура страхового ринку України характеризується домінуванням короткострокових і переважно обов'язкових видів страхування. Частка інструментів, спрямованих на покриття системних ризиків, залишається незначною. Це свідчить про структурну невідповідність ринку викликам воєнного та кліматичного характеру.

2.2. Фінансова стійкість та місткість страхового ринку України

Оцінка здатності страхового ринку покривати системні ризики потребує аналізу його фінансової стійкості, операційної ефективності та місткості. Для цього досліджено динаміку рівня виплат, комбінованого коефіцієнта, рівня перестраховування, концентрації ринку та кількості страховиків у 2021-2025 рр., таблиця 2.3.

Таблиця 2.3

Показники фінансової стійкості страхового ринку України у 2021–2025 рр.*

Рік	Рівень виплат, %	Комбінований коефіцієнт, %	Частка перестраховування, %	Кількість страховиків	Частка ТОП-10, %
2021	43,00	83,5-90,4	19,00	155	~56,00
2022	43,00	94,00	13,00	128	~63,00
2023	38-51	95,00	~12,00	79	~70,00
2024	50,00	98,00	9,00	58	~72,00
2025	27-50	95-99,5	10-11	~58	71–73

*Джерело: розраховано на основі [21, 1, 10, 7]

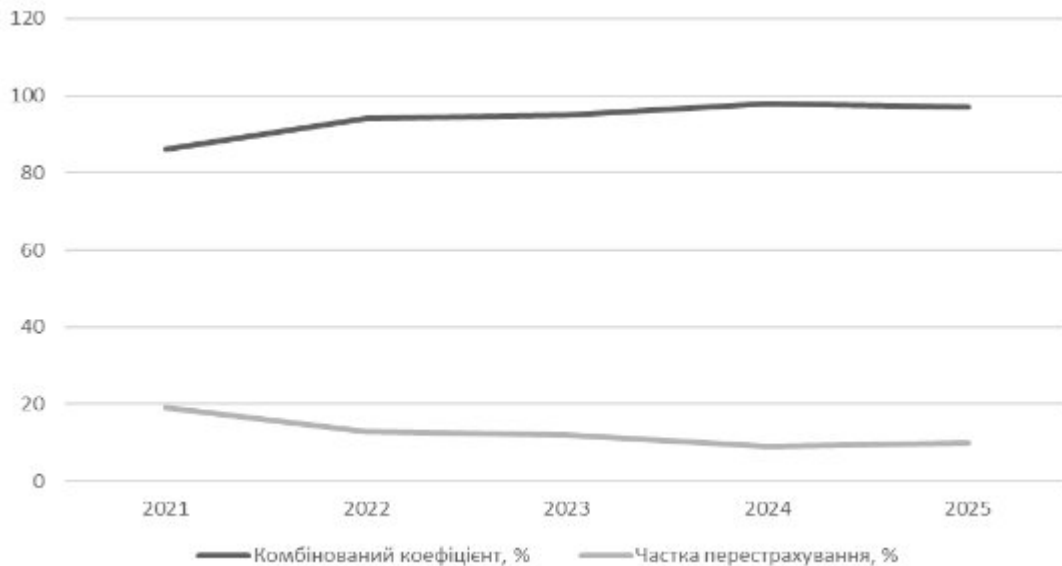

Рис.2.3. Динаміка комбінованого коефіцієнта та частки перестраховування у 2021–2025 рр.

У 2021 р. страховий сектор характеризувався високою операційною маржинальністю: комбінований коефіцієнт коливався в межах 83,5-90,4%, що свідчило про прибутковість андеррайтингової діяльності.

Після початку повномасштабної війни у 2022 р. комбінований коефіцієнт зріс до 94%, що було зумовлено збільшенням адміністративних витрат, релокацією бізнесу та адаптацією до нових умов функціонування. Водночас рівень виплат залишався відносно стабільним – близько 43%, що дозволило сектору зберегти операційну прибутковість.

У 2023-2024 рр. спостерігалось подальше зростання комбінованого коефіцієнта до 95-98%. Значення, близькі до 100%, означають, що страховики фактично працюють на межі андеррайтингової окупності, а прибутковість формується переважно за рахунок інвестиційного доходу (державні облігації, депозити).

Особливої уваги заслуговує еволюція перестраховування. Якщо у 2021 р. частка премій, переданих у перестраховування, становила 19%, то у 2024 р. вона стабілізувалася на рівні близько 9%. При цьому якісно змінилася структура: у 2025 р. 95% перестраховування здійснюється через нерезидентів,

що свідчить про інтеграцію у міжнародний ринок капіталу та зменшення внутрішніх схемних операцій

Водночас кількість страховиків скоротилася зі 155 у 2021 р. до близько 58 у 2024-2025 рр. Паралельно зросла концентрація: частка ТОП-10 компаній перевищила 70% ринку. Така консолідація підвищує ефективність великих гравців, але одночасно концентрує ризики у відносно вузькому колі компаній.

Таким чином, аналіз показує, що страховий сектор України у 2021-2025 рр. продемонстрував високу адаптивність до воєнних та регуляторних шоків. Проте комбінований коефіцієнт, близький до 100%, зростання концентрації та відносно невеликий масштаб активів свідчать про обмежену місткість ринку для покриття корельованих системних збитків без залучення зовнішніх або державних механізмів підтримки.

2.3. Аграрний сектор як індикатор розриву страхового покриття

Аграрний сектор України є одним із ключових елементів національної економіки та водночас найбільш чутливим до дії системних ризиків. Саме в цій сфері поєднуються кліматичні шоки, воєнні загрози, логістичні обмеження та фінансові ризики, що мають корельований характер і впливають на значну частину виробників одночасно. З огляду на це рівень страхового покриття сільськогосподарських угідь може розглядатися як індикатор глибини розриву страхового покриття в економіці [8].

Загальна (номінальна) площа сільськогосподарських угідь України становить 41310,9 тис. га, що відображає повний ресурсний потенціал галузі у міжнародно визнаних межах держави. Водночас обсяг застрахованих площ залишається обмеженим. У 2021 р. застрахована площа озимих культур становила 630,9 тис. га. У 2023-2024 рр. вона оцінювалася в межах 689-700

тис. га, що свідчить про часткову стабілізацію ринку після шоку 2022 р., проте не про структурне розширення страхового покриття [10].

Для кількісної оцінки рівня захищеності аграрного сектору використано коефіцієнт страхового покриття, який визначається як відношення застрахованої площі до загальної площі угідь:

$$K_{\text{покриття}} = \text{Застрахована площа} / \text{Загальна площа с/г угідь} \times 100\%$$

Таблиця 2.4

Рівень страхового покриття аграрного сектору України
(за номінальною площею)*

Рік	Номінальна площа угідь, тис. га	Застрахована площа, тис. га	Коефіцієнт покриття, %
2021	41 310,9	630,9	1,53
2023	41 310,9	689,0	1,67
2024	41 310,9	700,0	1,69

*Джерело: [8, 9, 10]

З таблиці видно, що навіть у період часткової стабілізації після 2022 р. рівень страхового покриття не перевищував 2% від загальної площі сільськогосподарських угідь. Динаміка показника демонструє незначне зростання, проте воно не має структурного характеру та не змінює загального висновку щодо низького рівня захищеності галузі.

2022 р. характеризувався різким скороченням фактично доступних для обробітку земель унаслідок бойових дій та окупації. Частка території, що постраждала від війни, становила 31,74%, а фактично доступна площа сільськогосподарських угідь скоротилася приблизно до 32,9 млн га. З огляду на нестабільність статистичних даних щодо страхових договорів у цей період 2022 р. не включено до основної таблиці, однак для оцінки масштабу розриву доцільно здійснити альтернативний розрахунок коефіцієнта страхового покриття з урахуванням фактично доступних площ. Навіть за умови використання зменшеної бази розрахунку коефіцієнт покриття не перевищує приблизно 2%, що свідчить про збереження структурної проблеми незалежно від обраної методології.

Масштаб ризику при цьому залишається суттєвим. Близько 9,85 млн га сільськогосподарських земель залишаються недоступними через мінування, а динаміка валового збору зернових та олійних культур у 2021-2025 рр. демонструє значну волатильність: від 106 млн т у 2021 р. до 65 млн т у 2022 р. з подальшим частковим відновленням до 71-75 млн т у 2023-2025 рр. Зіставлення цих показників із обсягом застрахованих площ показує, що страховий захист охоплює лише незначну частину потенційно вразливих активів.

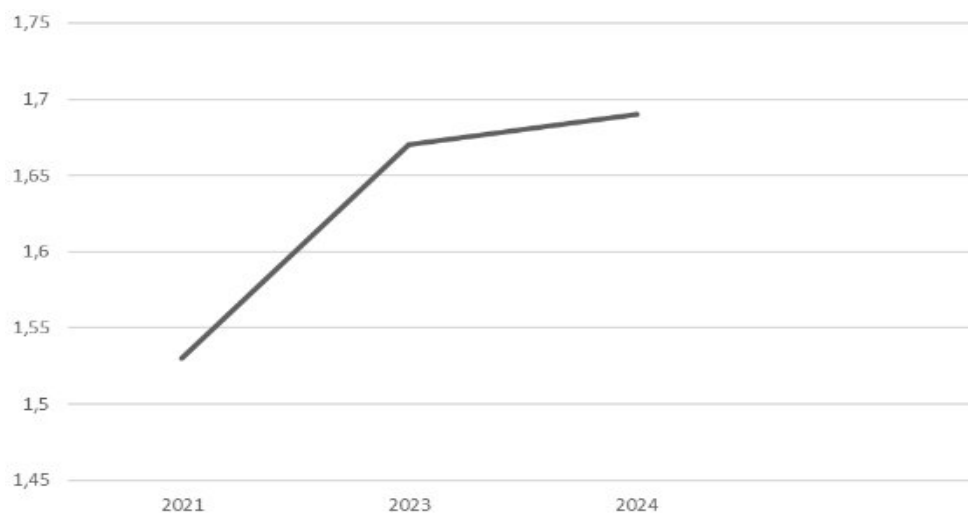

Рис. 2.3. Динаміка коефіцієнта страхового покриття аграрного сектору України у 2021-2024 роках

Графічне відображення підтверджує стабільно низький рівень страхового покриття протягом аналізованого періоду. Таким чином, як за номінальною, так і за фактично доступною площею угідь, коефіцієнт страхового покриття не перевищує 2%. Це свідчить про наявність значного розриву страхового покриття в аграрному секторі України та підкреслює обмежену спроможність існуючої моделі страхування забезпечити належний рівень фінансової стійкості в умовах воєнних і кліматичних шоків.

2.4. Порівняння страхового ринку України з країнами Європейського Союзу

Порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу дозволяє оцінити не лише масштаб українського страхового ринку, а й його структурні обмеження у контексті покриття системних ризиків. Ключовим індикатором ролі страхування в економіці є рівень проникнення страхування, який розраховується як відношення валових страхових премій до валового внутрішнього продукту. Саме цей показник відображає ступінь інтегрованості страхового сектору у фінансову архітектуру держави [14].

За даними порівняльного аналізу страхових ринків України та ЄС, середній рівень проникнення страхування в країнах Європейського Союзу у 2021-2025 рр. коливався в межах 7,1-7,5% ВВП, тоді як в Україні цей показник перебував у діапазоні 1,1-1,5%.

Таблиця 2.5

Порівняння рівня проникнення страхування (% ВВП)*

Країна / регіон	2021	2022	2023	2024	2025
Україна (загалом)	1,50	1,20	1,10	1,40	1,35
ЄС (середній показник)	7,10	7,10	7,20	7,40	7,50
Франція	9,40	9,20	9,50	9,60	9,80
Німеччина	6,50	6,30	6,50	6,60	6,70
Польща	2,10	2,00	2,20	2,30	2,40
Румунія	1,20	1,10	1,10	1,10	1,20

*Джерело: [16, 21]

З таблиці видно, що навіть у порівнянні з країнами Центральної та Східної Європи, які мають нижчий рівень розвитку страхового сектору, Україна суттєво поступається за глибиною проникнення страхування. Різниця між середнім показником ЄС та Україною становить понад п'ять відсоткових пунктів ВВП, що свідчить про істотний структурний розрив у фінансовій глибині ринку.

Не менш важливою є відмінність у підходах до покриття катастрофічних ризиків. У країнах ЄС функціонують національні або державно-приватні катастрофічні механізми, спрямовані на перерозподіл екстремальних ризиків, які приватний сектор самостійно абсорбувати не здатен. Так, у Франції діє система GAREAT за участю державного перестраховика CCR з необмеженою державною гарантією. В Іспанії функціонує Consorcio de Compensación de Seguros, що забезпечує автоматичне покриття надзвичайних ризиків через обов'язкову надбавку до страхових полісів. У Німеччині створено спеціалізований механізм Extremus для покриття ризиків тероризму. Спільною рисою європейських моделей є участь держави як перестраховика останньої інстанції та наявність чітко структурованих механізмів фінансування катастрофічних збитків. Це дозволяє мінімізувати фіскальне навантаження у разі надзвичайних подій та забезпечити стабільність страхового сектору. В Україні процес формування аналогічних механізмів перебуває на стадії становлення. Законодавчі ініціативи щодо створення системи страхування воєнних ризиків та функціонування Ядерного страхового пулу демонструють поступове посилення ролі держави у перерозподілі системних ризиків. Водночас масштаб фінансових ресурсів українського ринку є суттєво меншим: активи всього страхового сектору України становлять менш ніж 2 млрд євро, що є неспівставним із капіталізацією окремих великих європейських груп.

Тож, порівняння з країнами ЄС демонструє, що відмінності між ринками полягають не лише у рівні проникнення страхування, але й у наявності інституційно оформлених механізмів покриття катастрофічних ризиків. Європейська практика підтверджує необхідність поєднання ринкових інструментів із державною участю для забезпечення стійкості до системних шоків. В українських умовах, де рівень проникнення страхування залишається низьким, а ризики мають воєнний та кліматичний характер, створення багаторівневої моделі страхового захисту набуває не лише економічного, а й стратегічного значення.

РОЗДІЛ 3. БАГАТОРІВНЕВА МОДЕЛЬ СТРАХУВАННЯ СИСТЕМНИХ РИЗИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

Проведений аналіз розвитку страхового ринку України у 2021-2025 рр. засвідчив, що за умов воєнних і кліматичних шоків його фінансова місткість та структурна орієнтація залишаються обмеженими щодо покриття корельованих системних ризиків. Низький рівень проникнення страхування, концентрація портфеля у переважно короткострокових видах, а також незначний обсяг страхового покриття стратегічних галузей свідчать про наявність структурного розриву страхового покриття. Водночас сама природа системних ризиків не дозволяє повністю покласти їх компенсацію на приватний сектор без додаткових інституційних механізмів. У цьому контексті доцільним є формування багаторівневої моделі страхування, яка поєднує ринкові інструменти, параметричні механізми та державну участь у покритті катастрофічних подій [8].

Запропонована модель базується на принципі розподілу ризиків за їх частотою та масштабом наслідків. Часті та менш масштабні події мають залишатися у сфері відповідальності комерційних страховиків, середні за інтенсивністю шоки можуть покриватися через індексні або параметричні механізми, тоді як екстремальні катастрофічні події потребують залучення держави як перестраховика останньої інстанції. Такий підхід дозволяє збалансувати ринкову ефективність і фінансову стабільність, не витісняючи приватний сектор, але доповнюючи його можливості у разі системних потрясінь.

Перший рівень моделі становить комерційний страховий сектор, який продовжує виконувати функцію покриття індивідуальних та відносно незалежних ризиків. Посилення вимог до капіталізації, удосконалення системи ризик-менеджменту та підвищення прозорості діяльності страховиків створюють основу для стабільного функціонування цього рівня.

Ринковий механізм зберігає конкурентний характер, а регулятор забезпечує контроль за платоспроможністю та формуванням достатніх резервів. Саме цей рівень формує базову інфраструктуру страхового захисту економіки.

Другий рівень передбачає впровадження параметричних або індексних страхових інструментів, за якими виплата здійснюється не після індивідуальної експертизи збитків, а на підставі настання заздалегідь визначеного тригера. Такими тригерами можуть бути погодні індекси, рівень опадів, температура, офіційне визначення території як зони бойових дій або інші об'єктивні показники. Перевагою цього механізму є швидкість виплат, зменшення адміністративних витрат і мінімізація ризику маніпуляцій. В умовах кліматичних змін і воєнних загроз параметричні інструменти можуть відігравати роль проміжного буфера між приватним страхуванням і державним втручанням.

Третій рівень моделі передбачає створення спеціалізованого державного катастрофічного механізму для покриття екстремальних системних ризиків. Йдеться про формування фонду системних ризиків, який активується у разі перевищення визначеного порогу збитків. Джерелами фінансування такого фонду можуть виступати обов'язкові відрахування страховиків, цільова надбавка до страхових премій, бюджетна підтримка, а також міжнародне перестраховання і випуск катастрофічних облігацій – цінних паперів, виплати за якими прив'язані до настання визначеної катастрофічної події. Чітко встановлені тригери активації, прозорі правила використання коштів і нагляд з боку регулятора дозволяють мінімізувати моральний ризик та забезпечити передбачуваність функціонування механізму.

Аграрний сектор може виступити пілотною сферою впровадження такої моделі. Саме в цій галузі поєднуються висока корельованість кліматичних ризиків, наслідки воєнних дій та стратегічне значення для продовольчої безпеки. Рівень страхового покриття сільськогосподарського виробництва залишається низьким, що свідчить про значний розрив страхового покриття. Використання параметричних інструментів на основі погодних індексів у

поєднанні з державним катастрофічним механізмом може забезпечити більш стабільний захист виробників і зменшити фіскальне навантаження на бюджет у разі масових втрат. Водночас модель має універсальний характер і може бути масштабована на інші сектори економіки, зокрема інфраструктуру, енергетику та малий і середній бізнес.

Реалізація багаторівневої системи страхування системних ризиків здатна зменшити розрив страхового покриття, підвищити фінансову стійкість страхового сектору та посилити довіру інвесторів до економіки. Поєднання ринкових механізмів із інституційною підтримкою держави створює передумови для формування більш глибокого та інтегрованого страхового ринку, що відповідає сучасним викликам. У середньостроковій перспективі така модель може сприяти зниженню бюджетної вразливості до катастрофічних подій та зміцненню макрофінансової стабільності.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що страховий ринок України у 2021-2025 рр. продемонстрував здатність до адаптації в умовах воєнних та макроекономічних викликів, однак його масштаб і структурна орієнтація залишаються обмеженими з точки зору покриття системних ризиків.

Аналіз коефіцієнта страхового проникнення, структури премій та фінансових показників свідчить про відносно низький рівень інтеграції страхового сектору в економіку. Попри стабільність активів і збереження операційної ефективності, місткість ринку є недостатньою для самостійного покриття масштабних корельованих збитків.

Окрему увагу приділено аграрному сектору як індикатору розриву страхового покриття. Розрахований коефіцієнт страхового покриття, що не перевищує 2% загальної або фактично доступної площі сільськогосподарських угідь, підтверджує наявність суттєвого дисбалансу між масштабом ризиків і можливостями їх страхового захисту.

Порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу показав, що відмінності між ринками полягають не лише у рівні проникнення страхування, а й у наявності інституційно оформлених катастрофічних механізмів за участю держави. Це підтверджує доцільність поєднання ринкових інструментів із державною підтримкою для забезпечення стійкості до системних шоків.

На основі отриманих результатів обґрунтовано концепцію багаторівневої моделі страхування системних ризиків, яка передбачає поєднання комерційного страхування, параметричних інструментів та державного катастрофічного механізму. Запропонований підхід має потенціал практичного впровадження та може сприяти зменшенню розриву страхового покриття, підвищенню фінансової стійкості страхового сектору та зміцненню макроекономічної стабільності України.

Список використаних джерел

1. Асоціація Страховий Бізнес. URL: <https://insurancebiz.org>
2. Вплив штучного інтелекту на інновації у фінансовому секторі України у 2024 році. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13992645>
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. Дяченко М.О., Бондаренко А.В., Шпак Д.С. Огляд страхових продуктів від воєнних ризиків. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення», 24 червня 2025 р. УНУ. Умань. С. 80–82.
5. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua>
6. Житар М. О. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3733/3655>
7. Ліга страхових організацій України. URL: <https://uainsur.com>
8. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua>
9. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua>
10. Національна асоціація страховиків України. URL: <https://nasu.com.ua>
11. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
12. Нікольчук Ю. М., Снігур В. М. Сучасні аспекти розвитку страхового ринку України. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 2 (11). С. 74–81. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-11-12>
13. Прокопчук О.Т., Улянич Ю.В., Мирошниченко М.М. Цифрова трансформація страхового ринку України. Зб. наук. праць Уманського нац. ун-ту садівництва. 2022. Вип. 101. Ч. 2. С. 152–164. DOI:10.31395/2415-8240-2022-101-2-
14. Страховий адвокат. URL: <https://insa.com.ua>
15. ТВТ – Страховий Брокер. URL: <https://tbt-broker.com>

16. Улянич Ю.В., Бондаренко Н.В., Гузар Б.С. Аналіз сучасних тенденцій страхового ринку України. Зб. наук. праць Уманського нац. ун-ту садівництва. 2023. Вип. 103. С. 180–187. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-180-187

17. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu>

18. Insurance Europe. URL: <https://www.insuranceeurope.eu>

19. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org>

20. XPRIMM. URL: <https://www.xprimm.com>